

Ierobežošanas aspekti

Jānis Taukačs,
ZAB Sorainen partneris,
zvērīnāts advokāts

Ja runājam sadzīviskā līmenī, tad man viena jaunā gada apņemšanās šogad tieši bija nevienam neko pēc iespējas nemaksāt skaidrā naudā. Pēkšņi konta numuri atradās gan trenerim, gan auklītei, gan apkopējai. Nav vairs jāskraidā uz bankomātiem un jāmaksā komisijas par skaidras naudas izņemšanu. Gandrīz par visu ērti un ātri norēķinos ar telefonu. Brīvdienās satiktais treneris teica, ka nesenā pieredzes apmaiņas braucienā Zviedrijā turienes kolēģi esot karšu lasītāja instalēšanu komentējuši vēl praktiskāk – lai liela daļa neaiziet gar kasi darbinieku kabatās, t.i., lai darbinieki nezog.

Kā pretargumenti bieži izskan cilvēku izvēles brīvība un banku lobījs. Domāju, ka skandināvu mērķi – atteikties no skaidras naudas – nedrīkst iedzīvotājiem uzspiest, bet drīzāk viņiem jāsaņū priekšrocības, kādēļ atteikties no skaidras naudas ir izdevīgi. Gluži kā tas notika ar pirātisko mūziku vai filmām – daudzi zināja, ka labi nav, bet darija, līdz parādījās *Spotify* un *Netflix*, un mainīja domāšanu un paradumus. Banku, lizinga kompāniju, citu valstu nodokļu administrāciju arvien aktīvāka ziņošana VID par banku kontiem kontekstā ar aizvien uzlabotām VID datu bāzēm un to analītiku ir savā ziņā pātagas vicināšana. Tomēr, domājot par “burkāniem” (*Spotify* u.tml.), valstij jāievieš, piemēram, Igaunijas mazo uzņēmēju nodokļu samaksas mehānisms, kur tas atsevišķā biznesa kontā notiek automātiski – pašam uzņēmējam nekas nav jādara. Cerams,

“Domāju, ka skandināvu mērķi – atteikties no skaidras naudas – nedrīkst iedzīvotājiem uzspiest, bet drīzāk viņiem jāsaņū priekšrocības, kādēļ atteikties no skaidras naudas ir izdevīgi.”

briestošā IIN likuma vienkāršošana šim jautājumam varētu palīdzēt. Arvien veiksmīgāka cīņa ar PVN izkrāpšanu veicinās skaidras naudas samazināšanos aploksņu algu maksājumiem; grūti spriest, cik populāra būs divi-

denžu izmaksāšana aploksņu algās. Bezskaidras naudas norēķiniem ir jābūt plaši pieejamiem, ērtiem un pēc iespējas lētākiem. *Revolut* un citi *Fin-Tech* uzņēmumi mainīs banku komisiju apmērus un cilvēku paradumus. Iespējams, valstij pat varētu būt izdevīgāk samaksāt maksājumus apkalpojošajai komisijai un iekasēt vairāk nodokļos, nekā pieļaut skaidras naudas darījumus lielos apmēros. Ierobežot skaidru naudu būtu tikpat muļķīgi kā ierobežot bitkoinus vai zeltu – tie vienkārši ir, bet vai tādēļ visiem tie ir ļoti vajadzīgi?

Skaidra nauda ir ēnu ekonomikas dzinējspēks. Ir valstis, kurās ir pat ieviests nodoklis skaidras naudas izņemšanai no bankomāta, lai veicinātu straujāku paradumu maiņu. Francijā skaidras naudas maksājuma limits vienam cilvēkam ir 1000 eiro saskaņā ar cīņas pret terorismu karogu. Šai ziņā gan labāk būtu vērts paskatīties uz Argentīnas piemēru, kas samazināja PVN likmi tiem darījumiem, par kuriem cilvēki norēķinās ar debetkartēm (bet ne kredītkartēm).

Saistībā ar norēķiniem skaidrā naudā valstij būtu arī jāatzīst savas nesenās kases aparātu reformas kļūdas un ar steigu jāievieš tiešsaistes kases aparāti (par ko varēs kalpot pat printeri, sūtījumi uz telefonu vai e-pastu utt.) un elektroniskie čeki. Iespējams, ka varētu apsvērt paplašināt skaidras naudas lietošanas ierobežojumus kādā jutīgākā nozarē, piemēram, interneta veikaliem, kur bieži mēdz būt nedeklarēti darījumi. Kā komentēja viens labi pazīstams biznesmenis: “Rezultātā VID un FM nezinās, kur naudu bāzt.”